

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 29·35·69, 628·37·04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 21·07·57, 628·90·17

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
00-503 W A R S Z A W A
TELEFAX: 29·40·89

BS/391/92/92

WOKÓŁ STRAJKU W TYCHACH
OPINIE O ZAANGAŻOWANYCH W KONFLIKT
INSTYTUCJACH I ORGANIZACJACH

Komunikat z badań

Warszawa, październik 1992 r.

UWAGA: Przedruk materiałów CBOS w całości lub w części oraz wykorzystanie danych empirycznych jest dozwolone wyłącznie z podaniem źródła.

WOKÓŁ STRAJKU W TYCHACH OPINIE O ZAANGAŻOWANYCH W KONFLIKT INSTYTUCJACH I ORGANIZACJACH

◆ Przebieg strajku i sposób jego zakończenia wpłynęły na pogorszenie opinii o wszystkich - z wyjątkiem Kościoła - instytucjach i organizacjach zaangażowanych w konflikt. Osoby strajkujące są bardziej krytyczne w ocenach niż zostali mieszkańcy Tych.

◆ Opinie strajkujących o "Solidarności '80" są znacznie lepsze po zakończeniu strajku niż przed jego rozpoczęciem, natomiast o NSZZ "Solidarność" - gorsze.

◆ Poglądy na temat sprzedaży FSM koncernowi FIAT są podzielone. Przeważa jednak opinia, że transakcja ta jest niekorzystna dla pracowników. Zarówno wśród strajkujących, jak i pozostałych mieszkańców Tych dominuje przekonanie, że sprzedaż FSM przyczyni się do zwiększenia bezrobocia w mieście.

◆ Większość osób nie związanych ze strajkiem uważa, że nie jest to skuteczna forma protestu. Natomiast strajkujący wyraźnie częściej niż inni sądzą, że tylko za pomocą strajku można coś osiągnąć.

W strajk pracowników FSM w Tychach były zaangażowane, bezpośrednio lub pośrednio, różne instytucje i organizacje - dyrekcja FSM, rząd, włoski koncern FIAT oraz związki zawodowe: "Solidarność", "Solidarność '80" i OPZZ. W końcowej fazie konfliktu jako mediator wystąpił Kościół.

Powstaje pytanie, jak mieszkańcy Tych - zarówno biorący udział w strajku, jak i osoby niezaangażowane - oceniają postępowanie stron w trakcie konfliktu i jak strajk wpłynął na społeczny wizerunek poszczególnych instytucji i organizacji¹.

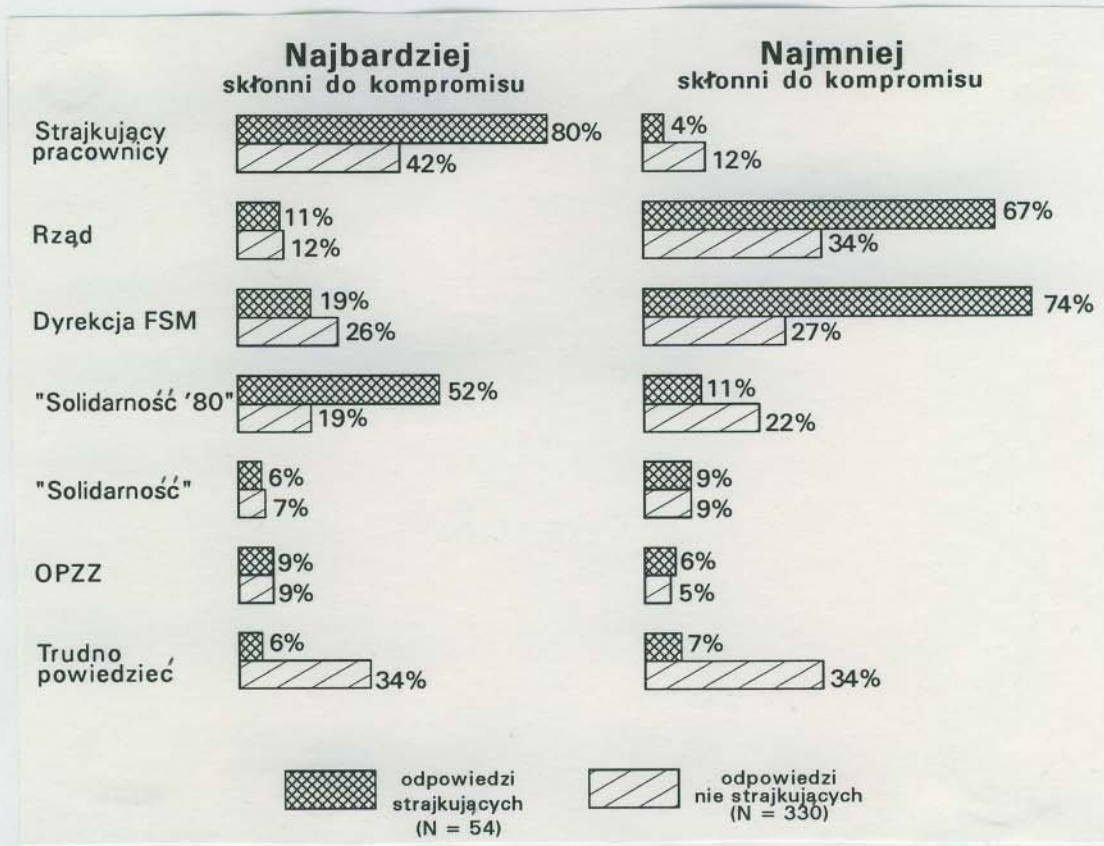
Ocena postępowania stron konfliktu

Podstawowym kryterium oceny postępowania prowadzących rozmowy mediacyjne jest otwartość na argumenty drugiej strony, skłonność do rozwiązania konfliktu drogą porozumienia. Jak z tego punktu widzenia jest oceniane postępowanie stron w czasie strajku? Jakie różnice w postrzeganiu występują między uczestnikami strajku a niezaangażowanymi w strajk mieszkańcami Tych?²

¹ Badanie "Co o tym myślisz? - Tychy" zrealizowano w dniach 25-27 września 1992 r. na 400-osobowej próbie kwotowej dorosłych mieszkańców Tych.

² Pojęcie: strajkujący (związani ze strajkiem lub zaangażowani w strajk) odnosi się zarówno do osób uczestniczących w strajku lub wspomagających go, jak też do tych, które miały członków najbliższej rodziny wśród strajkujących.

Rys. 1. KTO, PANA(I) ZDANIEM, BYŁ NAJBARDZIEJ SKŁONNY DOGADAĆ SIĘ Z DRUGĄ STRONĄ KONFLIKTU? A KTO NAJMNIJ?

Uwaga: ankietowani mogli wskazać nie więcej niż dwie odpowiedzi

Zarówno wśród strajkujących, jak i wśród pozostałych mieszkańców Tych zdecydowanie **przeważają opinie, że strajkujący pracownicy byli najbardziej koncyliacyjni, rząd zaś najmniej skłonny do ugody**. Oceny postępowania dwóch pozostałych liczących się uczestników rozmów - dyrekcji FSM i poszczególnych związków zawodowych są już podzielone. Strajkujący uważają, że dyrekcja była bardziej nieustępliwa niż rząd, a nie związani ze strajkiem mieszkańcy miasta równie często wyrażają opinie o jej

nieustępliwości, jak i skłonności do pojednania. Wypowiadając się na temat postępowania NSZZ "Solidarność '80", większość strajkujących uznaje ten związek za najbardziej ugodowy, podczas gdy pozostali mieszkańcy miasta mają w tej kwestii opinię odmienną. Trzeba jednak pamiętać, że co trzeci badany spośród niezaangażowanych w strajk nie zajął w tej sprawie stanowiska.

Ogólnie biorąc, strajkujący znacznie gorzej niż pozostali mieszkańcy Tych oceniają postępowanie rządu i dyrekcji FSM, natomiast dużo lepiej NSZZ "Solidarność '80".

Sposób postępowania rządu był oceniany także w innym aspekcie. Ankietowanych zapytano wprost, jak, ich zdaniem, powinien postąpić rząd wobec strajku (tab. 1).

Tabela 1

w procentach

Jak, Pana(i) zdaniem, powinien postąpić rząd wobec strajku?	Wskazania:		
	ogółu badanych	strajkujących	nie strajkujących
Być bardziej ustępliwy	23	50	18
Być bardziej stanowczy	21	7	23
Mniej ingerować w konflikt pomiędzy strajkującymi pracownikami a dyrekcją FSM	19	26	18
Postąpić dokładnie tak, jak postąpił	17	9	18
Trudno powiedzieć	21	7	23

Strajkujący najczęściej wyrażają pogląd, że rząd powinien być bardziej ustępliwy (co jest dość oczywiste). Znaczna jednak część protestującej załogi jest zdania, że powinien mniej ingerować w konflikt. Osoby te uznają więc pośrednio - przynajmniej po części - wyjściową tezę rządu, że strajk w zakładzie państwowym jest sprawą pomiędzy pracownikami a dyrekcją i rząd nie powinien się do niej włączać. Wśród niezaangażowanych w strajk mieszkańców miasta zdania są dość równo podzielone - postulat większej stanowczości rządu zyskał tylko niewielką przewagę nad pozostałymi opiniami.

Wpływ strajku na społeczny wizerunek zaangażowanych instytucji

Chcąc ustalić, jak ten najdłuższy w ostatnich latach strajk wpłynął na społeczny odbiór zaangażowanych w przebieg wydarzeń instytucji i organizacji, ankietowanym zadano pytanie: "Czy Pana(i) opinia o... jest obecnie lepsza czy też gorsza niż przed strajkiem?" Odpowiedzi na tak postawione pytanie mogą być też traktowane jako pośrednia ocena postępowania w czasie strajku poszczególnych instytucji.

Związki zawodowe

Opinie ogółu badanych mieszkańców Tych o wszystkich trzech zaangażowanych w konflikt organizacjach związkowych są obecnie gorsze niż przed strajkiem (tab. 2).

Tabela 2

w procentach

Związek	Ocena ogółu badanych mieszkańców Tych			Bilans ocen	
	poprawa	pogorszenie	bilans	straj-	nie straj-
				kujących	kujących
"Solidarność '80"	17	30	-13	+27	-21
OPZZ	8	25	-17	-16	-19
"Solidarność"	7	30	-23	-40	-21

Bilans opinii osób nie związanych ze strajkiem jest także ujemny, przy czym wszystkie związki są oceniane podobnie. **Strajkujący znacznie lepiej oceniają po zakończeniu akcji protestacyjnej występującą najradzykalniej "Solidarność '80"** (choć i wśród nich co piąty ma obecnie gorszą opinię o tym związku), a **najgorzej - NSZZ "Solidarność"**.

Wobec tak kształtujących się ocen interesujące jest porównanie stopnia identyfikacji z poszczególnymi związkami zawodowymi mieszkańców Tych i ogółu ludności miejskiej³ w Polsce (tab. 3).

³ Dane porównawcze zaczerpnięto z badania "Aktualne problemy i wydarzenia" (27) zrealizowanego w dniach 2-7 września 1992 r. na 1153-osobowej reprezentatywnej ogólnopolskiej próbie losowej. W omawianym przypadku jako podstawa porównania posłużyły dane dotyczące tylko ludności miejskiej. W dalszych partiach materiału wykorzystano wyniki dotyczące ogółu badanych.

Tabela 3

w procentach

Jaki związek zawodowy najlepiej Pana(i) zdaniem, rozumie ludzi takich jak Pan(i)?	Wskazania		
	ludności miejskiej w Polsce	mieszkańców Tych	
		nie strajkujących	strajkujących
NSZZ "Solidarność"	16	12	4
"Solidarność '80"	10	9	37
OPZZ	7	6	4
Inny	1	1	2
Żaden	41	49	37
Trudno powiedzieć	23	23	17

Występujące różnice między wskazaniami mieszkańców Tych i ludności miejskiej mogą być wynikiem doświadczenia, jakim był dla tychowian strajk w FSM. Uczestnicy strajku znacznie częściej niż nie strajkujący i mieszkańcy innych miast identyfikują się z "Solidarnością '80". Natomiast wyraźnie niższy jest wśród nich stopień identyfikacji z NSZZ "Solidarność". Warto podkreślić, że "Solidarność '80" zyskała zwolenników tylko wśród protestujących pracowników FSM.

Nie uczestniczący w strajku mieszkańcy Tych tym się różnią od ogółu badanej ludności miejskiej, że częściej nie identyfikują się z żadnym związkiem zawodowym. Nieco mniej jest także wśród nich osób (ale jest to różnica bardzo niewielka), które identyfikują się z "Solidarnością".

Opinie o rządzie

Jak już wspomniano wcześniej, w ocenie badanych rząd był tą stroną konfliktu, która wykazywała najmniejszą skłonność do porozumienia. Czy przebieg strajku i sposób jego zakończenia wpłynął na opinię mieszkańców Tych o rządzie?

Tabela 4

w procentach

Opinie	Wskazania		
	ogółu badanych	strajkujących	nie strajkujących
Poprawa	10	4	11
Pogorszenie	35	65	30
Bez zmian	29	20	31
Trudno powiedzieć	26	11	28

Bilans zmian opinii o rządzie jest po strajku zdecydowanie ujemny. Uczestnicy protestu mówią o pogorszeniu opinii znacznie częściej niż pozostali. Jednak i wśród mieszkańców miasta, którzy byli obserwatorami wydarzeń, więcej jest osób mających gorszą niż przed strajkiem opinię o rządzie. Czy to pogorszenie jest związane tylko z tą konkretną sytuacją, czy też - i w jakim stopniu - rzutuje na ogólną ocenę dokonań rządu?

Tabela 5

w procentach

Czy Pana(i) zdaniem, rząd premier Suchockiej w ciągu dwóch miesięcy swojego istnienia:	Wskazania			
	próba ogólnopolska	mieszkańcy Tych		
		ogół badanych	strajkujący	nie strajkujący
- zrobił wszystko, aby poprawić sytuację w kraju	2	2	0	2
- zrobił wiele, ale nie wszystko	17	21	19	22
- równie wiele zrobił, co zaniechał	10	13	9	14
- niewiele zrobił	33	31	43	30
- nie zrobił nic, aby poprawić sytuację w kraju	16	23	30	21
Trudno powiedzieć	21	11	0	12

W uzyskanych wynikach zwraca uwagę fakt, że mieszkańcy Tych mają dużo częściej wyrobioną opinię o rządzie niż reszta Polaków. Uczestnicy strajku wyróżniają się opinią zdecydowanie krytyczną. Poglądy nie strajkujących mieszkańców Tych nie odbiegają zasadniczo od prezentowanych przez ogół polskiego społeczeństwa.

Opinie o dyrekcji FSM i koncernie FIAT

Dyrekcja FSM jest instytucją, której obraz w trakcie strajku najbardziej się pogorszył.

Tabela 6

w procentach

Opinie	Wskazania					
	ogółu badanych		strajkujących		nie strajkujących	
	dyrekcja	FIAT	dyrekcja	FIAT	dyrekcja	FIAT
Poprawa	6	5	4	2	6	5
Pogorszenie	38	26	69	39	32	22
Bez zmian	26	34	20	41	27	33
Trudno powiedzieć	32	36	7	19	36	39

Pogorszyły się także, choć w mniejszym stopniu, oceny koncernu FIAT. Równocześnie FIAT był najczęściej - obok rządu - uznawany za zwycięzcę w tym konflikcie. Także dyrekcja częściej jest uznawana za stronę wygraną niż przegraną⁴.

Opinie o Kościele

W końcowym etapie strajku misji mediacyjnej uwieńczonej powodzeniem, podjął się Kościół. Z tej racji ankietowanym zadano również pytanie, czy ich opinia o Kościele jest obecnie lepsza czy gorsza niż przed strajkiem. Okazało się, że jest to jedyna instytucja, której oceny nie uległy w ogólnym bilansie pogorszeniu.

⁴ Por. komunikat CBOS "Mieszkańcy Tych o strajku w FSM", październik 1992 r.

Lepszą opinię o Kościele ma po strajku 19% ogółu mieszkańców Tych, a 17% - gorszą. Spośród strajkujących 13% deklaruje poprawę opinii, a 16% - pogorszenie.

Media a strajk

W trakcie strajku przedstawiciele komitetu strajkowego wypowiadali opinie, że społeczeństwo jest nierzetelnie informowane o wydarzeniach na terenie FSM. Sprawa rzetelności przekazu w mass mediach została zatem również uwzględniona w badaniu (tab. 7).

Tabela 7

w procentach

Czy społeczeństwo było zgodnie z prawdą informowane o strajku w FSM przez:	Wskazania respondentów					
	tak		nie		trudno powiedzieć	
	strajkujący	nie strajkujący	strajkujący	nie strajkujący	strajkujący	nie strajkujący
- telewizję	31	41	61	39	7	20
- prasę centralną	28	34	52	32	20	34
- prasę lokalną	33	44	48	28	19	27

Większość strajkujących ocenia negatywnie rzetelność informacji o strajku. Najmniej krytycznie jest oceniana prasa lokalna. Wśród pozostałych mieszkańców miasta poglądy na temat rzetelności informacji TV i prasy centralnej są podzielone. W przypadku oceny prasy lokalnej wyraźnie przeważa opinia pozytywna.

Krytyczne oceny telewizji potwierdzają się w odpowiedziach na pytanie, czy opinia o TV jest obecnie lepsza czy gorsza niż przed strajkiem (tab. 8).

Tabela 8

w procentach

Opinie	Wskazania:		
	ogółu badanych	strajkujących	nie strajkujących
Poprawa	10	11	10
Pogorszenie	24	44	20
Bez zmian	39	31	40
Trudno powiedzieć	27	13	30

Opinie o skuteczności strajków

Poglądy mieszkańców Tych na temat skuteczności strajku były badane za pomocą pytania: "Które z poniższych stwierdzeń jest bliższe Pana(i) opinii: - w obecnej sytuacji tylko za pomocą strajku można coś osiągnąć, czy też - w obecnej sytuacji podejmowanie strajku nic nie daje". Identyczne pytanie było skierowane trzy tygodnie wcześniej do reprezentacji ogółu ludności kraju⁵. Porównanie odpowiedzi pozwala na dokładniejszą ocenę stosunku do strajków uczestników tego najdłuższego w ostatnich latach protestu pracowniczego (tab. 9).

⁵ Zob. przytaczane badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (27).

Tabela 9

w procentach

Stwierdzenia poddane pod ocenę	Wskazania		
	próba ogólno- polska	mieszkańcy Tych	
		nie straj- kujący	strajkujący
Tylko za pomocą strajku można coś osiągnąć	21	22	46
Strajk nic nie daje	59	60	43
Trudno powiedzieć	20	18	11

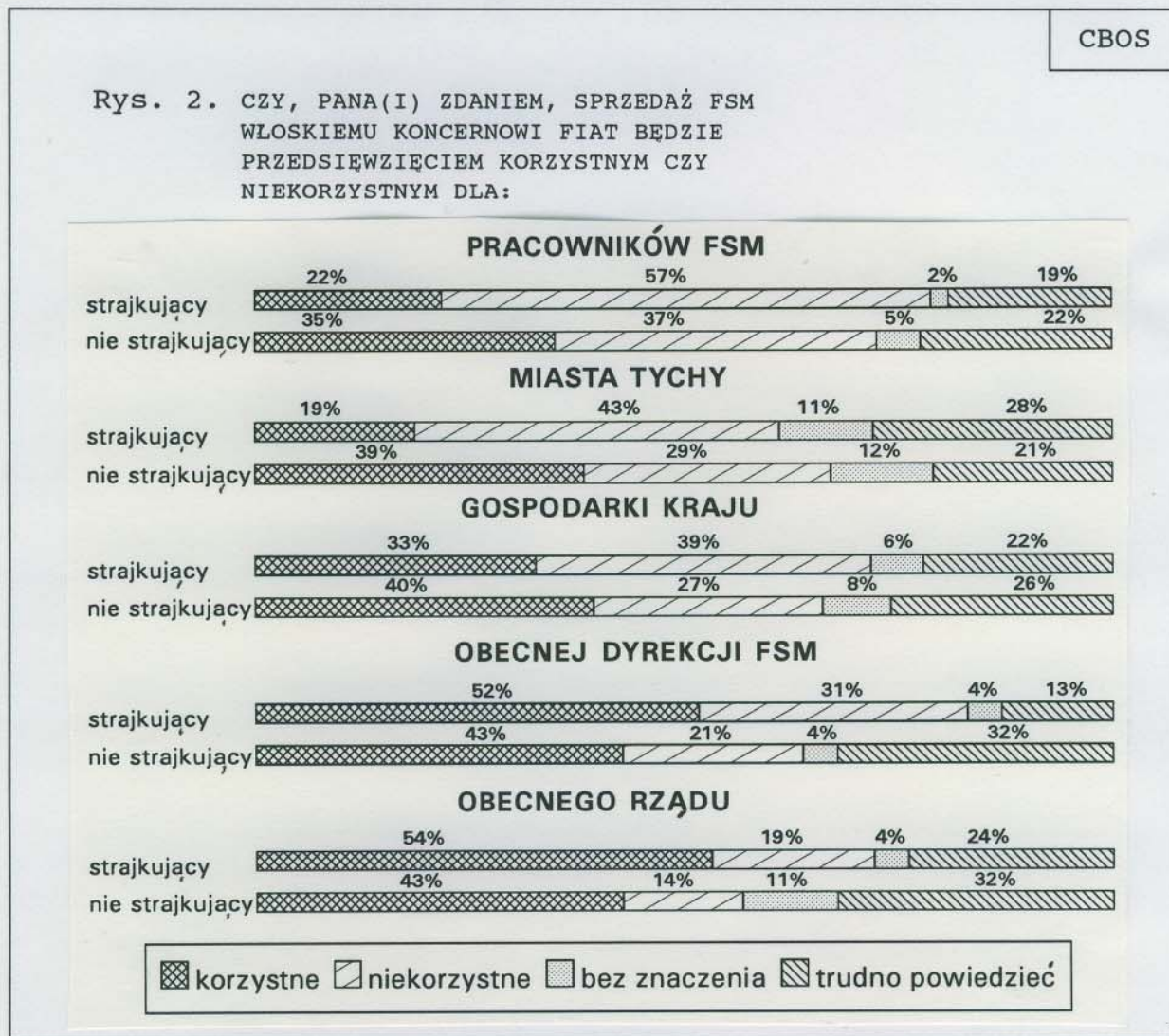
Okazuje się, że opinie nie związanych ze strajkiem mieszkańców Tych o skuteczności strajku nie odbiegają od poglądów na ten temat ogółu społeczeństwa. Natomiast osoby związane ze strajkiem ponad dwukrotnie częściej niż inni wyznają pogląd, że tylko za pomocą strajku można coś osiągnąć. Przebieg i rezultat strajku w FSM - chociaż uznany przez większość badanych za porażkę biorących w nim udział⁶ - nie zmienił jednak poglądów strajkujących na temat skuteczności tej metody działania.

Ocena korzyści ze sprzedaży FSM

Ważkim elementem, który zaistniał w tle strajku tyskiego, była rozstrzygająca się w tym czasie sprawa sprzedaży FSM koncernowi FIAT. Dla pełnego naświetlenia postaw mieszkańców miasta wobec

⁶ Zob. wspomniany komunikat CBOS.

strajku konieczne jest więc także stwierdzenie, jak postrzegają oni tę transakcję (rys. 2).

Wśród strajkujących wyraźnie przeważa opinia, że sprzedaż FSM jest niekorzystna dla pracowników i dla miasta. Także przewagę, ale już niewielką, zyskuje pogląd, że transakcja ta jest niekorzystna dla gospodarki kraju. Natomiast korzyści ze sprzedaży, zdaniem większości strajkujących, mogą oczekiwać dyrekcja i rząd. Wśród nie związanych ze strajkiem mieszkańców Tych opinie w tej kwestii są znacznie bardziej podzielone. Przewagę - inaczej niż wśród

strajkujących - zyskuje przekonanie o korzyściach dla miasta i kraju. Obydwie grupy mieszkańców miasta bliskie są sobie w poglądach, że korzyści ze sprzedaży FSM odniesie jego dyrekcja i rząd.

Czynnikiem kształtującym opinię mieszkańców miasta o sprzedaży FSM jest obawa przed bezrobociem. W tej sprawie uczestnicy strajku i pozostali mieszkańcy są wyjątkowo zgodni. Połowa badanych, zarówno strajkujących, jak i nie strajkujących, uważa, że skutkiem sprzedaży FSM będzie wzrost bezrobocia w mieście. Tylko 10% spodziewa się jego zmniejszenia. Co czwarty badany (26%) wyraził opinię, że fakt ten nie będzie miał wpływu na poziom bezrobocia, a 13% ankietowanych nie ma zdania w tej sprawie. Poczucie zagrożenia utratą pracy tłumaczy zatem tak częste występowanie odpowiedzi badanych, że sprzedaż FSM będzie niekorzystna dla pracowników. Jak wykazują analizy, istnieje silny statystyczny związek między przekonaniem, że bezrobocie w Tychach wzrośnie, a opinią, że sprzedaż fabryki jest dla pracowników niekorzystna.

*

*

*

Wszystkie zaangażowane w mniejszym lub większym stopniu w strajk instytucje - z wyjątkiem Kościoła - straciły w opinii mieszkańców. Natomiast wśród osób związanych ze strajkiem zyskała "Solidarność '80".

Opinie społeczności miasta o sprzedaży FSM koncernowi FIAT są podzielone, przeważa jednak pogląd, że transakcja ta przyniesie

korzyści rządowi i dyrekcji FSM, natomiast dla pracowników jest niekorzystna. O tym ostatnim przekonaniu decyduje zapewne lęk przed wzrostem bezrobocia.

Protestujący pracownicy FSM po zakończeniu strajku nadal przejawiają postawy krytyczne w stosunku do zaangażowanych w konflikt instytucji, ale tego krytycyzmu na ogół nie podziela społeczność miasta.